

Kes peab tundma end süüdi, et Eesti naist

PRIIT PULLERITS
Postimees

Kord Käärikul, kui Eesti noored naisuusatajad kogunesid koosolekule, oli pikki ja saledaid hindav treener Mati Alaver pannud igaihele laua peale taskupeegli – et vaadake endale otsa, kui paksud te olete.

Piret Niglas, üks lootustandvamaid harjutajaid, võttis juhendaja märkust nii tõsiselt, et jõudis näljutamisega peaaegu anoreksiani.

Nüüd, ligi kaks kümnendit hiljem, peaksid peeglisse vaatama suusajuhid, et endalt küsida: kes on süüdi, et Eesti naisuusatamine, mille ühiseks suurtõrjumiseks said kaks neljandat kohta 1998. aasta lõpus MK-etappidel teatesõidus, seejärel ootamatult hinge heitis? Muidugi peale ühe, Kristina Šmiguni.

Kas süü lasub Mati Alaveril, kes koondise peatreeneriks saades pühendas treeneritarkuse ja rahahankija võimed meeste jaoks? Või Anatoli Šmigunil, kes andis endast maksimumi vaid kahte tütart treenides? Või suusaliidul, kes Kristina Šmiguni edu nautides jättis teised naisuusatajad unarusse?

«Sellel lool on suhteliselt keeruline ja kaugel algus ning pikaleveniv lõpp,» lausub Toomas Savi, suusaliidu president aastast 1999. Ja lisab: «Vahest ei oska peamist põhjust sõnastada, sest see on paljudest komponentidest koos.»

Kõnekaimad niidid viivad tema väitel eeskätt Mati Alaveri ja Anatoli Šmigunini.

Maksimalistlik Spartacus

Alaver on siiani uhke, et viis napi kahe aastaga Eesti teatenuliku NSV Liidu juunioride meistrivõistlustel pronksmedalile. Ta paistis algusest peale maksimalist, kes kauase suusajuhi Mart Eduri sõnul püstitas naistele maailmanõudeid.

Möödunud talvel suurde sporti naasnud Silja Suija mäletab, et töönarkomaanist Alaver hindas üle kõige tahtejõulisi ja sihikindlaid naisi, kes olid valmis saajaprotsendiliseks pühendumiseks. «Kui ta teeb tööd, tahab ta näha, et teised ka samamoodi töötaksid nagu tema,» märgib Suija.

Seetõttu kutsusid naised Alaveri Spartacuseks.

Aga maksimalistlik oli oma hind. Kui Piret Niglas sattus 17-aastasena Alaveri käe alla, kerkis senine lapselik treeningumaht ühe hooajaga ligi 6000 kilomeetrini. Püüdliku neiu na pidas ta vastu, enamik teisi andis aga peagi alla ja loobus, mäletab Niglas. Ingrid Tikk tuli tulema lausa poole Venemaalagri pealt.

Tõsi, mõned loobusid ka perekondlikel põhjustel. Näiteks Ingrid Alneki karjäär katkes

TEGELASED

PIRET NIGLAS

Kohtla põhikooli õpetaja

Ei ole vale, et Šmigunid teistest lahku löid, sest veri on paksem kui vesi. Aga siis oleks pidanud teised naised kokku korjama.

SILJA SUIJA

Kuninga turismitalu perenaine Võrumaal

Kui mul oleks treenida kaks tütart ja viis teist naist, siis loomulikult eelistaksin oma tütreid, seda enam, kui nad on teistest andekamad.

CRISTEL VAHTRA

Joutsa põhikooli õpetaja Soomes

Kõik teised [peale õde-Šmigunide] olid vaeslapse osas: neil polnud ema ja isa, kes tegelevad ainult sellega, et tütar tuleks maailma-meistriks.

möödunud kümnendi hakul sügava armumise tõttu. «Suur armastus lõi pähe, mis seal enam suusatada,» avaldab ta.

Treener keerab selja

Tollal koondisse trüginud suusatajad tunnistavad, et karmi vene kooli käega Alaveril jäi puudu oskusest arvestada noorte naiste psüühikaga. Nii mõnigi neist valas trennis pisaraid.

Treenerina oli Alaver hea, ajas taga viimast, aga inimesena ei olnud kõige sõbralikum, tunnistab Silja Suija.

«Treenerina oli ta hea, ajas taga viimast,» tunnistab Suija, «aga inimesena ei olnud kõige sõbralikum.»

Peale karmuse valmistas naistele hingevalu, et kehva võistluse järel keeras Alaver neile sõnagi lausumata selja. Nood pidid ise oma probleemiga hakkama saama.

Alaver ei välista, et võis treenerikarjääri algusaegadel olla

karm. Ent ta kinnitab, et on praegu oluliselt nõudlikum kui varasemal aastail. Vead, mis ta toona tegi, võisid tema väitel tulla kogenumatusest. Kuid lisab: «Tollal tehtud töö pärast ei ole mul grammigi häbi. Üritasin alati anda endast sada protsenti.»

(Pärast esimest intervjuud ütles Alaver, et ei soovi Eesti naisuusatamise surmalugu rohkem kommenteerida.)

Loomulikult nägid hoolealused oma töönarkomaanist treeneris ka palju head. Katrin Mauring imetleb siiani, kuidas Alaver jaksas koostada kõigile individuaalseid harjutusplaanid, ning hindab tema loenguid, olgu toitumisest või treeningu protsessist. «Ta tegi suure kooli,» sõnab Mauring, «pani meid oma peaga mõtlema.»

Aga pärast seda, kui Alaver võttis Albertville'i taliolümpia järel 1992 Hain Kinksilt üle Eesti meeskonna juhendamise ning rubla asemele tuli kroon, läks naiste olukord veelgi keerulisemaks. Raha nappis. Kadus naiskonna palgalise juhendaja koht.

Nii treenerid kui ka suusatudrukud käisid, müts näpus, firmadelt toetust lunimas, kirjeldab pikaajaline suusaliidu tippjuht Kaarel Zilmer. «Raha sanditi senthaaval,» sõnab ta.

Kui Alaverilt küsida, miks ta naiskonna raskel ajal hülgas, vastab ta, et oleks pidanud seda veelgi varem tegema. Ja tsiteerib Soome tipptreenerit Sulo Repot: «Heal treeneril ei maksa end raisata keskparaste sportlaste peale.»

Ühtäkki polnud karmile Alaverile väärilist asendajat. Nii saabki ta naisuusatamise mandumise kohta pöörata: «Eestis on kümnete viisi treenereid, miks keegi neilt ei küsi!» Ning ise vastata: «Puuduvad ambitsioonikad tudrukutega tegelevad treenerid, kes aitaksid sportlastel sihte seada. Punkt.»

Vastukarva valik

Seoses Kristina Šmiguni esilekerkimise ja läheneva olümpiaiga Lillehammeris edutas suusaliit naiskoondise etteotsa Anatoli Šmiguni.

Paraku oli see lahendus, mis ei rahuldanud kedagi. Nii alaliidu juhid kui sportlased said aru, et Šmigun tahab treenida vaid oma tütreid, mitte teisi, kelles ta ei näinud sama suurt annet nagu Katrinis ja Kristinas.

Võistkonna koosolekud küll toimusid, kuid sisuliste asjade üle seal aru ei peetud, mäletab Niglas. Kes teenis peapesu, et ta isiklik treener piisavalt raha välja ei kauple, kes sai hurjutada, et ta lakib küüsi. Lisaks häiris naisi keelebarjäär: Anatoli Šmigun suhtleb siiani ainult vene keeles.

Koondise naistele tundus Šmiguni alla sattumine profes-

Thunder Bay maailmameistrivõistluste teenindajad aitavad jalule finišis kokkukukkur

sionaalses mõttes tagasimineku. «Ei ta lihvinud meie tehnikat, ei teda huvitanud meie pulss,» meenutab Mauring. «Igat tema püüdest meiega tegelda paistis välja, et ta ei taha meiega tegelda.»

Naistega tehtud töö pärast ei ole mul grammigi häbi, ütleb Mati Alaver, sest üritas alati anda endast sada protsenti.

Kui naised sattusid meestega samasse paika laagrisse, said nad sageli abi ja toetust pigem Alaverilt.

Selle kohta, et Anatoli Šmi-

guni peatahelepanu langes tütar Kristinale, ütlevad kõik tollased koondislased nagu ühest suust: veri on paksem kui vesi. Ja mida kuu edasi, seda paksemaks Niglaste väitel veri läks. «Hakati nokkima ja norima,» meenutab ta. «Kõigil oli miskit viga peale tema tütarde. Tekkis ebaterve õhkkond.»

Lillehammeri mängude järel lõppenud Anatoli Šmiguni valitsusaeg tipnes kahe koondislase loobumisega. Lisaks Mall Aleville kadusid Eesti suusatamisest Suija ja Mauring. Kui Alaver treenis vaid mehi ja Anatoli Šmigun tütreid, ei jäänud neil muud võimalust lihtsalt üle.

Mõne naise loobumist varjutab aga veel üks, spordiväliline

põhjus, millest asjaosa keelduvad lehes valjusti rääkida. See tooks kaasa liigu ja kannatusi ja sekeldusi sportlase sõnul koguni ka naalseid.

Pinged kogunevad

Anatoli Šmiguni hinnang ei ole üksnes ebaõiglane, ka rumal veeretada stüü naiste suusatamise hävingu tema kraesse. Sest esiteks ei olnud ta naiste peatreener teiseks tegi ta seda tööd jättes. Alles pärast seda, kui v tütar tuli mullu maailmameistriks, hakkas ta suusaliidul saama.

Et suusaliit ei leidnud tiliist treenerit, kes oleks i

Eesti naiste suusatamise tähised läbi kahe kümnendi

Mati Alaver töötab Eesti naiste murdmaasuusatamise peatreenerina.

Anatoli Šmigun juhendab ühe hooaja Eesti naistekoondist.

Kristina Šmigun debüteerib Lillehammeris olümpial, parim koht 27.

Parima eestlannana on Niglas olümpial 22. Katrin Mauring ja Silja Suija loobuvad.

Kristina Šmigun võidab juunioride MMil kaks hõbedat, Thunder Bay MMil saab 5. koha.

Kristina Šmigun võidab juunioride MMil kaks hõbedat. Mati Alaver saab murdmaasuusakoondise peatreeneriks.

Kristina Šmigun võidab juunioride MMil kaks kulda ja valitakse Eesti parimaks naisportlaseks, õde Katrin saab samal võistlusel hõbedat.

Katrin Šmigun võidab juunioride MMil ja pronksi. Nagano olümpias saab Katrin Šmigun parimana 13. koht. Kristina Šmigun rangluumurrutõttu osaleda Nagano

1981–1992

1993–1994

1994

1995

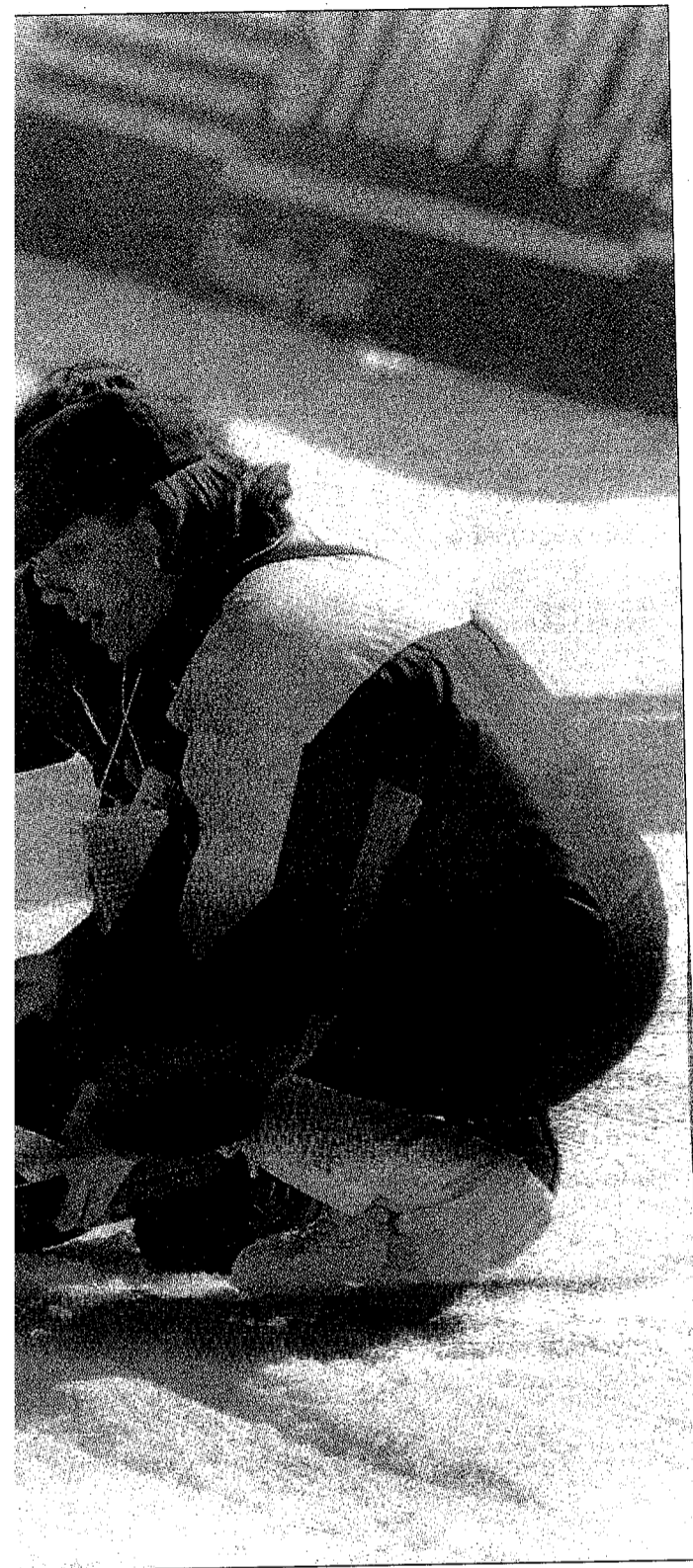
1996

1997

1998

Suusatamine langes põrmu?

Valusaid külgi Eesti spordi-loost

t, kelle parimaks tulemuseks jäi 17. koht.

Lembit Peegel

suuresti selles, et polnud ühtse treeneriga ühtset naiskonda. Anatoli Šmigun hoolitses oma tütarde eest. Vahtrat juhendas Venemaalt pärit Viktor Smirnov, kellega ta abiellus. Kurg ei leidnudki sobivat treenerit ning otsis viimaks abi Alaverilt. «Ühtset ja terviklikku lähemist ei tekkinud,» nendib endine suusajuht Zilmer.

Alaver, kes sai aastal 1996 kogu murdmaasuusakoondise peatreeneriks, ei jaksanud end kahel rindel, meeste ja naiste vahel, killustada. «Alaver käis iga kevad läbi 300 sponsorit, et meestele raha saada,» teab suusaliidu endine peasekretär Raul Kinks. «Ta lihtsalt ei jõudnud enam ka naistele raha otsida.»

Välja arvatud õdedele Šmigunidele. 1990. aastate teisel poolel aitas just Alaver neile rahastajaid leida. «Ta lihtsalt oskas seda niivõrd hästi,» kiidab Kristina Šmigun.

Teised naisuusatajad jäid nõutusse olukorda. Ühelt poolt tundus neile, et suusaliit ei püüagi naiskonda luua ja sellele treenerit otsida, rahuldudes õdede Šmigunide järjest paranevate tulemustega. «Kogu aeg oli tunda, et teised pole olulised,» meenutab Niglas.

Pingestuv õhustik plahvatas 1999. aasta MMil Ramsaus.

Otsustav kõrbemine

Ramsaus oli Eesti naiskonna eesmärk jõuda teatesõidus esikahheksasse, et järgmiseks hooajaks riigi rahakotirauad neilegi avaneksid. Kuid nagu Kurg ja Vahtra mäletavad, tegi Kristina Šmigun üllatavalt viletsa sõidu. Tulemus: 10. koht.

«Me ei saanud aru, kas ta läks lolli mängima või...» lausub Vahtra. «Olime õndselt solvunud.»

Levisid kahtlused, et Kristina Šmigun ei tahtnud nimme pingutada, sest ei soovinud teisi rahapaja ligi vedada.

Šmigun nimetab neid kahtlusi lolluseks, kuigi mõõnab: «Ma ei oska öelda, võib-olla tõesti sõitsin kehvemini.» Ta sõitis etapil alles viienda aja.

Et naiste teatesõit ebaõnnestus, tekkis pärast Ramsau MMi eraldi Šmigun Team oma hooldetiimi ja eelarvega.

«Kui on meeste tiim ja Šmigun Team, siis teistele enam raha ei jätku,» resümeerib Kurg. Sellest peale kaduski tema hinnangul suusaliidus huvi ülejäänud naisuusatajate vastu.

Ka suusajuhtid mõistsid, et Šmigunid ei soovi tervet võistkonda enda kannul vedada. «Suusaliidu juhatus sai aru, et neid ei saa sundida, et veel kolm-neli naist kõrval oleks,» tunnistab Zilmer.

Ometi pakkus uue sajandi algus soodsat šanssi läbimurdeks maailmaareenil. Soomlannad pörsidid Lahti MMil dopinguproovis, Salt Lake City olümpial tabas sama venelasi. Itaalia liidrid Manuela di Centa ja Ste-

TEGELASED

ÖNE KURG

pikamaasuusataja

See oli [suusaliidul] vale samm lasta endale pähe istuda ja teha Šmigun Team, nagu oleks Eestis kolm koondist.

KRISTINA ŠMIGUN

maailma-meister

Ma ei taha, et teised näevad, kui isa minu peale karjub. Ta on teiste vastu palju leebem ja parem. Aga seepärast on mul ka tulemused.

ANATOLI ŠMIGUN

oma kahe tütre treener

Kristina on pannud lati kõrgele. Teised peavad selleni püüdlema, mitte rääkima, et pole naiste suusaspordi.

fania Belmondo jätsid tippsportidiga hüvasti, Julija Tšepalova ja Katerina Neumannova tegid sünnituspausi. Norra au hoidis üksinda Bente Skari.

Ent läbimurde asemel lagunes Eesti naiste suusatamine rahanappuse, ühise peatreeneri puudumise ja kuhjunud pingete tõttu sootuks koost. Eri treenerite vahel viselnud Kurg satus ületreeningust musta auku ja kadus aastal 2000 areenilt.

Kaks hooaega hiljem tõmbus tagasi Katrin Šmigun, asudes õppima USAs. Niglas jõudis küll Salt Lake City mängudele, kuid tema parimad päevad olid siiski möödunud jäänud.

Pidev ebakindlus mürgitas Vahtra suhted Smirnoviga, ajas karile nende abiehu ning viis Vahtra lõpuks Soome, kus pakuti nii tööd kui ka ulualust.

«Pidin üksi tõmblema ja sipilema – kaua sa jõuad?» ütleb Vahtra. «Mul sai kõriauguni suusatamisest.»

Nagu teistelgi nii samal ajal kui ka enne teda. Jäi vaid Kristina Šmigun, kes rabis nelja eest – ta tõi mulluselt MMilt neli medalit.

Eesti naised teevad maailmas comeback'i

Ükskõik kui muljetavaldavalt Eesti naised nädalavahetusel algavas murdmaasuusatamise MK-sarjas ka ilma ei tee, jääb nende koondis sel talvel igal juhul moodustamata.

PRIIT PULLERITS
priit.pullerits@postimees.ee

Põhjus seisneb selles, et suusaliidu statuudi alusel luuakse koondised üksnes kevadel, äsjalõppenud hooaja tulemuste põhjal, selgitab Pavo Nael, suusaliidu murdmaasuusatamise juhataja.

Sellest hoolimata on suusaliidu juhid otsustanud algaval hooajal saata naiste teateneliku võistlustule vähemalt kolmel jõuproovil: sel pühapäeval Östersundi ja jaanuaris Nove Mesto MK-etapil ning veebruarikuul MMil Oberstdorfs.

Teatenaiskonna väljapannemine sõltus suuresti Kristina Šmiguni otsusest, kas ta nõustub lisaks individuaalaladele kulutama energiat ka võistkonna nimel.

«Rääkisime Kristinaga läbi,» avaldab Nael, «ja ta ütles, et on nõus eesti rahvale ka teatesuusatamise rõõme pakkuma.»

Hirmust magamata öö

Ehkki koondislased eelmise kümnendi lõpust kahtlustavad Šmiguni tahtlikult nõrgas esinemises Ramsau MMi teateetapil – kaotas parimaile poole minutiga, misjärel naiskond jäi 10. koha tõttu ilma riigi toetusest –, kinnitab Šmigun, et vastutus- tunne teiste ees on teda alati innustanud teatesõidus eriti kõvasti pingutama.

Näiteks Lillehammeri olümpial kümme aastat tagasi ei saanud ta enda väitel teatesõidueelsel ööl magadagi, sest üks naiskonnakaaslane oli hoiatanud, et proovigu ta vaid avaetapil kaotada rohkem kui minut ja jääda kaugemale kui kuuendaks.

«Värisestin ja kartsin esimesed kaks kilomeetrit,» meenutab Šmigun. «See oli stressist, et sõidan olümpial Eesti naiskonna eest.» Teatenaiskonna taasloo-

Eesti naisuusatamise lootused

- Kristina Šmigun, 27, treener Anatoli Šmigun
- Katrin Šmigun, 25, treener Anatoli Šmigun
- Silja Suija, 30, nõustaja Mati Alaver
- Kailli Sirge, 21, treenerid Arvo Orupõld, Margus Uibo
- Piret Pormeister, 19, treenerid Arvo Orupõld, Jaanus Teppan
- Kaija Udras, 18, treenerid Hille Saarepuu, Margus Uibo

mise idee algatajaks on suusaliidu büroo juhataja Ülle Viinapuu, kes tõstis teema päevakorradele enne jaanuarikuist Otepää MK-etappi, kus kuulus kavva ka naiste 4x5 km. Tolgi korral otsustas asjade käigu Kristina Šmiguni lubadus kaasa lüüa.

«Kristinat veenda küll ei olnud vaja, ta oli väga nõus,» mäletab Viinapuu.

Alaver haarab ohjad

Ehkki Eesti teatekvartett jäi koduküngastel pikalt viimaseks, lülitas murdmaakoondise peatreener Mati Alaver naiste suusatamisele elu sissepuhumise oma tihedasse päevakavva.

Suusajuhtide sõnul polnud vaja Kristina Šmiguni veenda, et ta nõustuks teatenaiskonnas kaasa lööma.

Ta võttis järelkasvukoondise liikmed Kaili Sirge, Kaija Udrase ja Piret Pormeisteri kaasa suvisesse liustikulaagrisse Norras ning kaasas suusaareenile naasnud Silja Suija lumelaagrisse Ramsaus ja Muonios. Katrin Šmigun naasis õpinguult USAs ning hakkas taas harjutama isä käe all koos vanema õega.

Nii sõandaski Alaver juuba suvel väita, et Eesti naisuusatamise seis on parem kui eales varem. «Edasine sõltub töö kvaliteedist, sellest, milline on ettevalmistussüsteemi tootlikkus,» lausub ta ehtlaveriilikus teaduskeeles.

tanud naisi sama rängale tööle, nagu seda tegi Anatoli Šmigun oma tütardega, jäigi naiskond ilma juhendajata.

Kui Kristina Šmigun üllatas 1995. aastal Thunder Bay MMil 5. kohaga, hakkasid teised naisuusatajad tundma end senisest veelgi üleliigsemana. Suusaringkondades võttis võimust hoiak, et kui Eestis on esile kerkinud Šmiguni-sugune anne, tuleb panustada kogu täiega temale. Kodused rivaalid tundsid, et nende käekäik ei lähe kellelegi suurt korda.

Aegamööda sugenesid pinged ka suusatajate endi vahele. Niglas tundis, et kuni koondise

liider oli tema, punus Cristel Vahtra intriige tema vastu. Kui esinumbriks tõusis Kristina Šmigun, pöördus naiselik vimmtolle vastu.

Anatoli Šmiguni hinnangul ei ole üksnes ebaõiglane, vaid ka rumal veeretada süü Eesti naiste suusatamise hävingu eest tema kraesse.

Kümnendi lõpul, kui koondisega liitus Öne Kurg, sai temagi tunda teiste kapriise ja õelutsemist.

Üks põhjus, miks naiste vahele siginesid vastuolud, peitus

vaid ühel distantsil. Eesti naiskond tuleb MK-I teatesõidus riikide arvestuses kahel korral neljandaks. Anatoli Šmigun valitakse Eesti parimaks treeneriks.

Kristina Šmigun võidab MMil hõbeda ja pronksi, teatenaiskond jääb 10. kohale. Katrin Šmigun võidab juunioride MMil hõbeda. Kristina Šmigun jõuab MK-I esimest korda

pjedestaalile ja saab ka esimese MK etapivõidu, üldarvestuses tuleb MK-I neljandaks. Öne Kurg kaob üle-treenimise tagajärjel suurelt areenilt.

Kristina Šmigun võidab neli MK-etappi ja saab kokkuvõttes MK-I teise koha. Anatoli Šmigun valitakse Eesti parimaks treeneriks. Cristel Vahtra loobub, läheb Soome.

Kristina Šmigun pöörub MMil, parimaks kohaks jääb 12.

Kristina Šmiguni parimaks tulemuseks Salt Lake City olümpial jääb pärast dopingukahtlusest pääsemist 7. koht, öde Katrinil 13. Katrin Šmigun asub õppima USAs.

Kristina Šmigun võidab MMil kulla, kaks hõbedat ja ühe pronksi, MK-I tuleb kokkuvõttes teiseks.

Kristina Šmigun juhib pikka aega MK-sarja, lõpuks taandub viiendaks.

Allikas: ESBL, Eesti Suusaliidu teatmik, Postimees

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004